

Analiză privind situația mamelor și gravidelor sub 18 ani din zonele rurale defavorizate

București

Octombrie 2022

Tipul studiului: Anchetă sociologică / Sondaj de opinie.

Metoda de culegere a datelor: Față în față la domiciliul subiecților.

Grupuri țintă: Beneficiari ai programelor Salvați Copiii.

Eșantionare: Eșantion neprobabilistic.

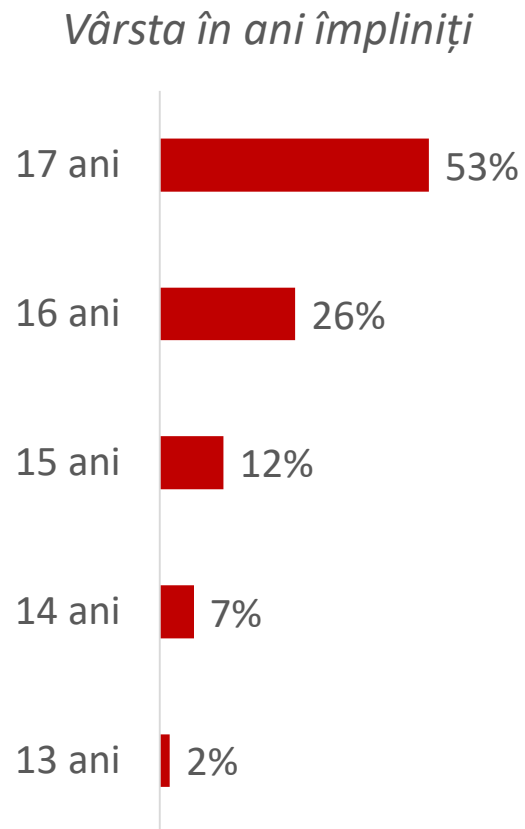
Mărimea eșantionului: 260 de mame și gravide cu vârsta sub 18 ani.

Analiza datelor: Procedee specifice statisticii descriptive sau inferențiale.

Perioada de culegere a datelor: februarie 2022.

Analiza calitativă are la bază **4 discuții tip focus-grup**, organizate cu participarea a **23 de mame și gravide minore**.

Consultările au avut loc în județele Dâmbovița, Dolj, Suceava și Timișoara, fiind moderate de specialiști ai Organizației Salvați Copiii. De asemenea, în analiza calitativă am inclus opiniile și recomandările formulate de **14 practicieni intervievați** (asistenți sociali și medicali, medici din județele Argeș, Brașov, Dâmbovița, Dolj, Hunedoara, Iași, Neamț, Suceava și Timiș).

Aproape jumătate dintre gravidele sau mamele minore care au participat la studiu au vârsta de 16 ani sau mai puțin.

Vârsta medie la nivelul întregului eșantion este de 16,2 ani. În cazul mamei minore vârsta medie este similară, fiind însă cu aproximativ un an mai scăzută în cazul gravidelor cu vârsta sub 18 ani.

"La vârsta de 14 ani, am născut primul copil. M-am bucurat, dar mi s-a părut greu la început: trezitul noaptea în continuu, alăptarea. Nu eram obișnuită, dar a trebuit să mă descurc. Al doilea copil, l-am născut la 15 ani."

Participantă la focus-grup

La prima naștere, mama avea 16 ani, iar tatăl 22. Se cunoscuseră pe o rețea de socializare.

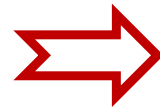
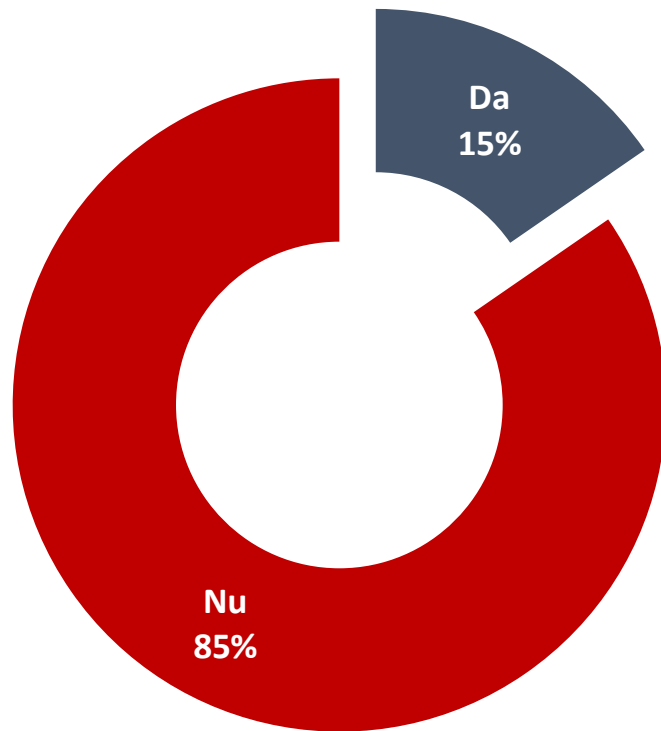
La prima sarcină, părinții mamei nu au primit vestea cu bucurie, dar *”apoi nu au avut ce face”*.

În prezent, au trei copii împreună și locuiesc, fără forme legale, la o mătușă a mamei.

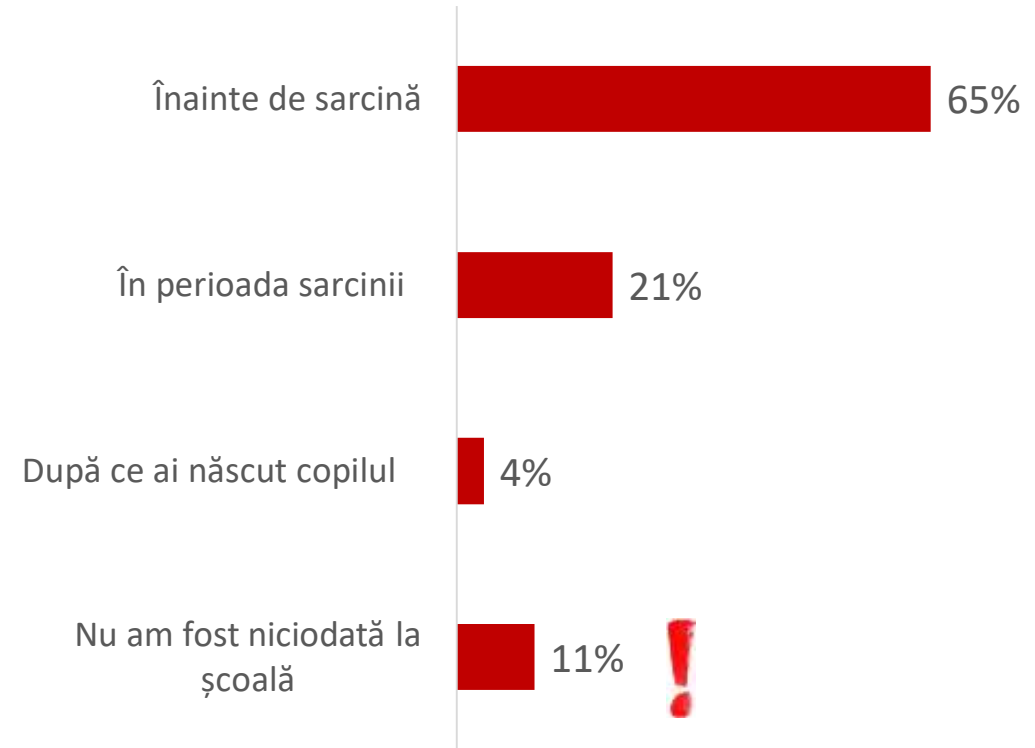
Tatăl ajută la creșterea copiilor, nu a plecat în străinătate, *”merge cu ziuă la muncă, cum poate și el. Primește câte 100 de lei pe zi, dar rar când prinde câte o săptămână de muncă”*.

Nu beneficiază nici de venit minim garantat, nici de alocația de susținere a familiei, deoarece nu locuiesc cu forme legale și *”nu au număr separat de casă”*. Nu au nici speranța că vor reuși, în viitorul apropiat să-și construiască o casă a lor, deși primăria sprijină tinerele familii prin acordarea gratuită de locuri de casă.

Mergi la școală?

Dacă nu, când ai abandonat școala?

85% dintre mamele și gravidele minore nu mai merg la școală, majoritatea acestora abandonând școala înainte de sarcină.

1 din 10 mame sau gravide minore nu a fost niciodată la școală.

Niciuna dintre mamele minore sau adolescente consultate nu mai frecventa școala în perioada când a rămas însărcinată, existând și situații în care tânăra mamă nu absolvise nicio clasă.

Întrebate fiind despre motivele care le-au determinat să renunțe la educație, o parte dintre participantele la consultări nu au putut identifica o anumită cauză:

”Mama mea a plecat când aveam eu doi ani și un pic și am rămas acasă cu bunica. Bunica m-a înscris la școală, dar nu am vrut să mă duc, chiuleam și plecam cu copiii. Nu am terminat nicio clasă, dar am învățat singură să citesc de la televizor.”

Unele dintre tinerele mame regretă părăsirea timpurie a educației și conștientizează impactul acesteia, dar **singurul remediu** pe care îl identifică este **susținerea în viitor a participării la educație a propriilor copii**:

”Eu regret puțin că am lăsat școala, aș fi vrut să fac mai multe clase, dar acum nu pot da timpul înapoi. Asta e, nu pot decât să-mi sfătuiesc copiii să meargă la școală și să facă măcar 8 clase”

”Eu am lăsat școala și deja regret. Dacă nu fac școală, nu am nici un viitor, nu pot să mă angajez undeva. Toată lumea cere minim 8 clase și, pentru că eu nu le am, nu aș putea”

În schimb, au fost identificați și **factori determinanți ai abandonului școlar** care necesită o analiză specială și un răspuns adecvat:

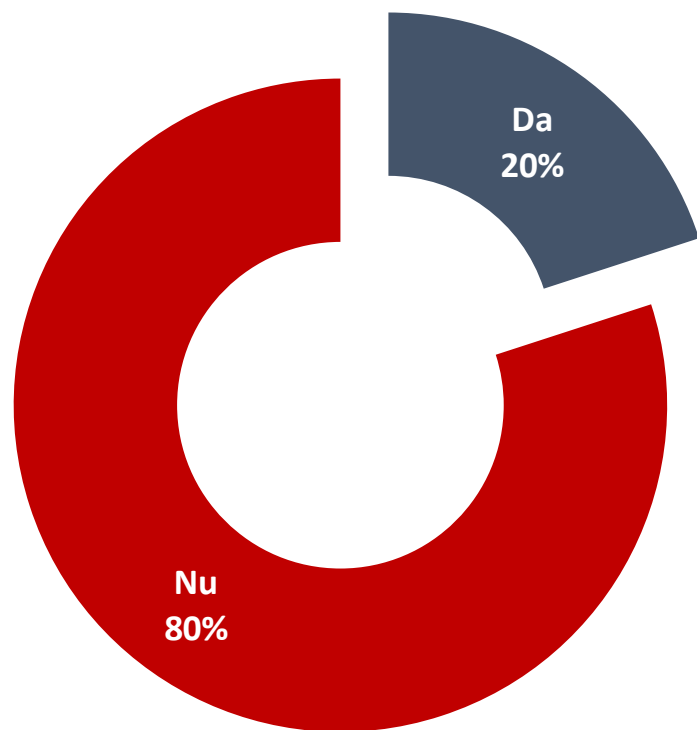
- **discriminarea** *"Când am rămas însărcinată, eu deja lăsasem școala de vreo cinci luni. Am renunțat pentru că profesoara era într-un fel agresivă, noi fiind de etnie romă, ea nu era de acord și, la orice pas, se lua de noi."*

- **naveta** *"Am terminat 7 clase și ne-am mutat aici în sat. În clasa a VIII-a am mai mers câteva zile, dar nu puteam să ajung în oraș în fiecare zi."*

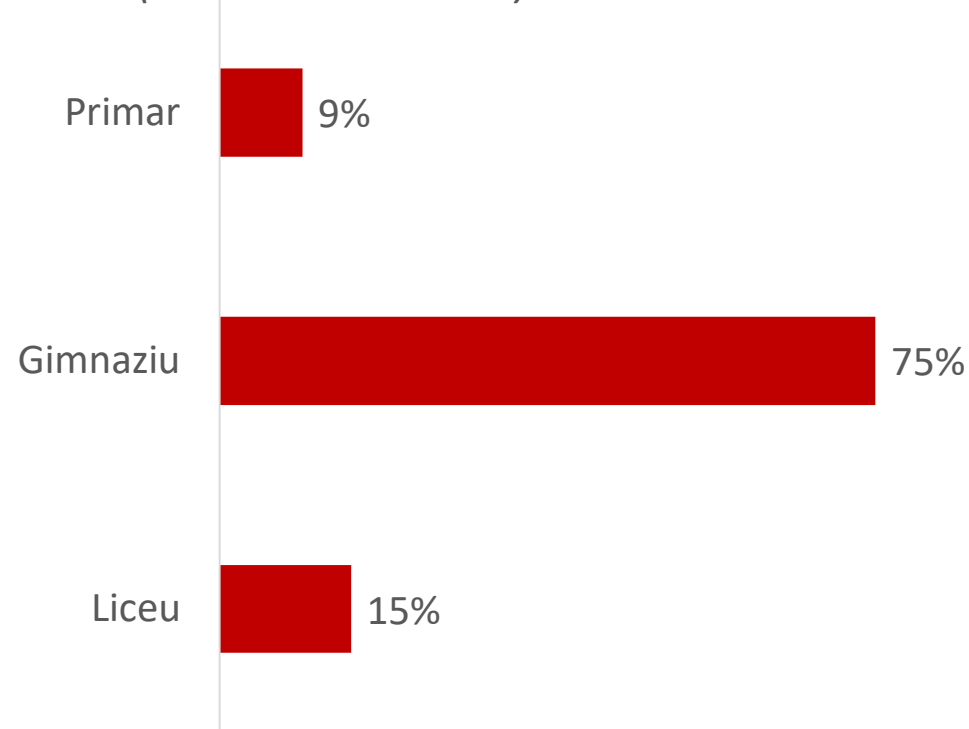
"Eu n-am mai mers la școală, am făcut 9 clase și n-am mai mers că m-am măritat și m-am mutat aici și n-am mai putut cu naveta, nu aveam autobuz, nu aveam tren, nu aveam nimic și liceul era în ... (Reședința de județ). Îmi pare rău. Că aveam colegi faini și aveam profil bun: desenator tehnic. Îmi plăcea liceul, iar sarcina nu ar fi fost o problemă, că am avut o colegă însărcinată, iar profesorii s-au purtat frumos cu ea, a participat la ore până în ultima zi de sarcină."

- **migrația și re-migrația** *"Am început să merg la școală, dar am plecat cu părinții în străinătate. În Germania, am făcut școală de la 10 ani. Apoi, ne-am mutat înapoi în țară și nu am mai mers."*

Dorești să te mai întorci la școală?

*Când ai abandonat școala
(în ce ciclu de studii)?*

Majoritatea gravidelor și mamelor minore care abandonaseră școala la momentul completării chestionarului nu doresc să se mai întoarcă la școală.

Majoritatea gravidelor și mamelor minore renunță la școală în gimnaziu.

În rândul mamelor minore consultate, opiniile cu privire la o eventuală reluare a parcursului educațional sunt rezervate, deși multe dintre ele cunoșteau existența alternativei "A doua șansă" (iar una dintre ele o și frecventase înainte de sarcină, beneficiind și de subvenție).

"Mi-ar părea bine să fac școală la A doua șansă, vreau și eu un permis când cresc mai mare."

Deși unele dintre ele au exprimat un oarecare interes pentru o viitoare înscriere în programul "A doua șansă", cele mai multe nu văd posibilă întoarcerea la școală după nașterea copiilor:

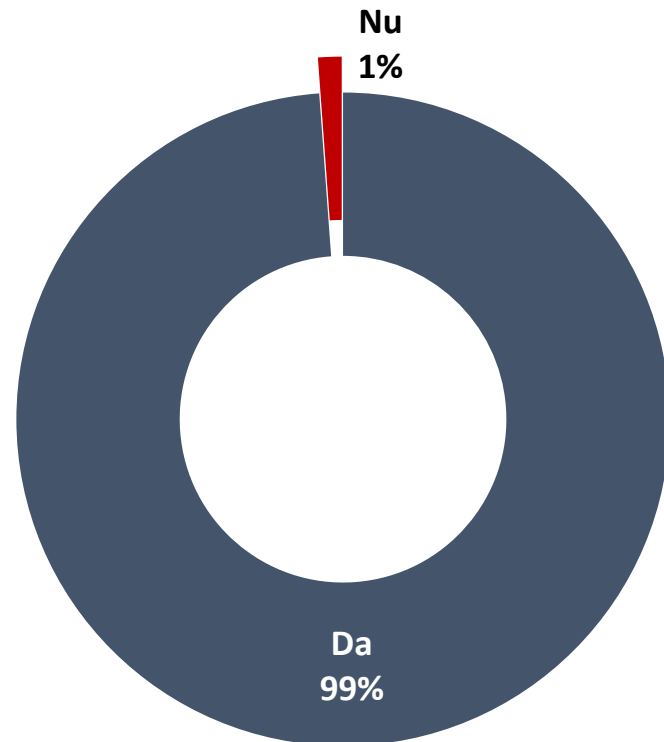
"Acum, cu doi copii, nu am nici un gând să mai merg."

"Cum să las bebelușul și să mă duc la școală?!"

Dincolo de provocările legate de găsirea unei soluții pentru îngrijirea și supravegherea copiilor, un alt obstacol în calea unei eventuale reluări a educației este reprezentat de atitudinea partenerilor:

"Nu cred că al meu ar fi de acord. La noi, este altfel. Odată ce ai lăsat școala, ai treabă cu copiii până cresc mari. Și când pleacă la casa lor, tot trebuie să ai grijă de ei. Serviciul tău sunt copiii. Un serviciu pe viață..."

Ești înscrisă la medicul de familie?

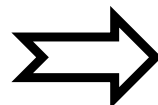
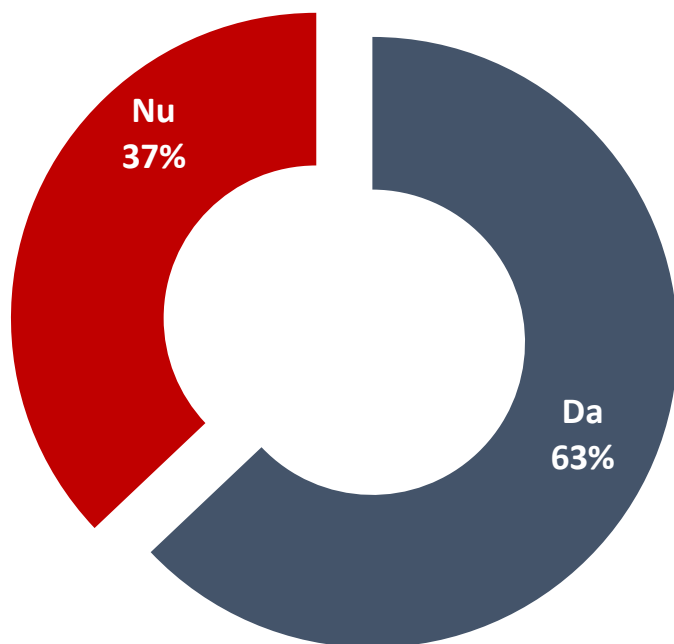
Marea majoritate a gravidelor și mamelor minore afirmă că sunt înscrise la medicul de familie.

În cadrul consultărilor, o situație deosebită a fost semnalată în legătură cu **dificultatea accesului la investigații al gravidelor cu vârsta sub 16 ani**, mai ales în situațiile în care părinții acestora nu vor sau nu pot să-și exprime acordul:

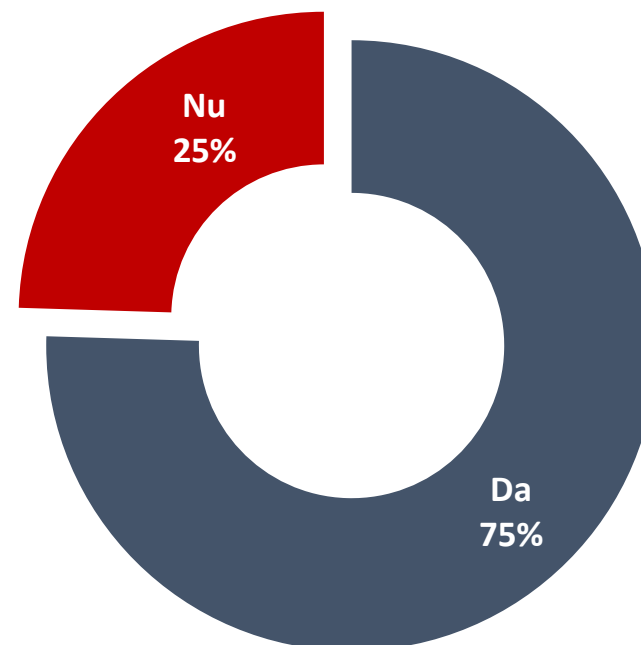
"Am vrut să mă duc la doctor în J... și nu m-a primit că eram minoră. Trebuia acordul lui maică-mea și al lui taică-meu și ei erau departe."

Acces servicii medicale

Ai fost la medic (alt medic decât cel de familie) în timpul sarcinii pentru analize, ecografii, consultații?

Dacă da, analizele, ecografiile, consultațiile au fost gratuite?

4 din 10 gravide sau mame minore nu accesează alte servicii medicale, cu excepția medicinei de familie, pe durata sarcinii. Dintre cele care accesează aceste servicii, majoritatea afirmă că analizele / ecografiile / consultațiile au fost gratuite.

Trei dintre cele 23 de mame minore sau adolescente consultate în cadrul focus-grupurilor au menționat că **nu au fost la medic deloc** pe durata sarcinii.

”Nu am fost la nici un medic pentru că nu aveam nicio problemă.”

De regulă, *accesul la investigații pe durata sarcinii a fost gratuit*, iar interacțiunile cu medicii specialiști nu au fost neplăcute, însă, în interpretarea acestor informații, trebuie să ținem cont de faptul că tinerele consultate sunt **beneficiare ale programului de sprijin** derulat de Salvați Copiii România, iar una dintre componentele acestui program este tocmai orientarea și sprijinirea gravidelor în procesul de supraveghere a sarcinii.

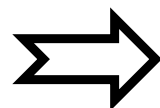
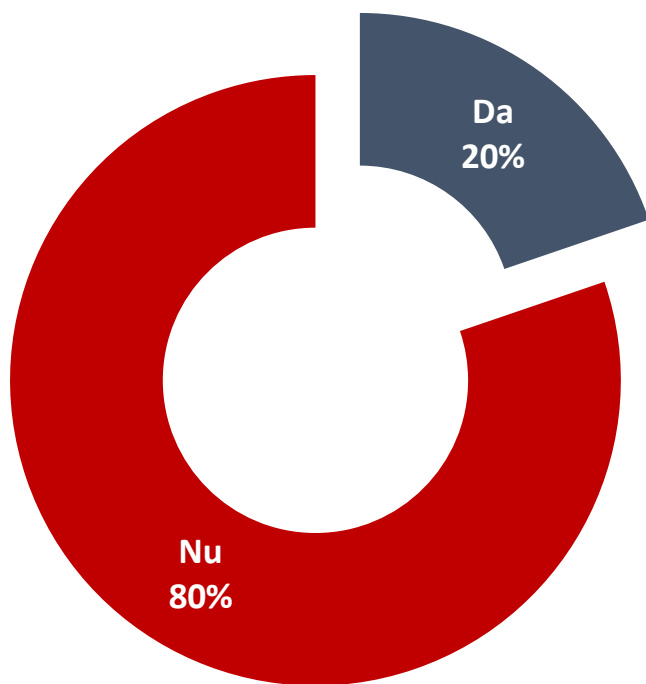
”Eu am fost la doctorița pe care mi-ați recomandat-o și a fost foarte bine, a vorbit foarte frumos cu mine.”

”Și mama și soacră-mea și doamna de la Salvați Copiii au insistat să mă duc la control. Când am auzit prima oară inimioara bebelușului, am avut niște emoții de-mi venea să plâng. Cred că am și plâns.”

”A fost bine, medicul m-a îndrumat, mi-a dat pastile, mi-a spus cum se dezvoltă copilul.”

Dintre cele 20 de mame a căror sarcină a fost supravegheată, două au menționat că au făcut investigațiile **în sistemul privat**, achitând contravaloarea acestora, dar au subliniat că aceasta a fost **opțiunea lor sau a familiei lor**.

Până în prezent ai folosit vreo metodă contraceptivă?

Principala metodă contraceptivă folosită este prezervativul (aproximativ 65% dintre cei care afirmă folosesc o metodă contraceptivă), urmată de tablete anticoncepționale (25%).

Principalele motive ale neutilizării metodelor contraceptive sunt: lipsa informațiilor (30%), lipsa interesului / “nu am dorit” (19%), dorința de a avea un copil (14%), lipsa banilor (8%), religia (5%). 2 din 10 respondente nu pot oferi un răspuns.

În contextul consultărilor cu mamele și gravidele minore și adolescente, subiectul accesului la informații despre viața sexuală, contracepție și, sănătatea reproducerii în general a fost unul dintre cele mai disputate, opiniile exprimate fiind foarte diferite.

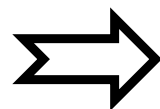
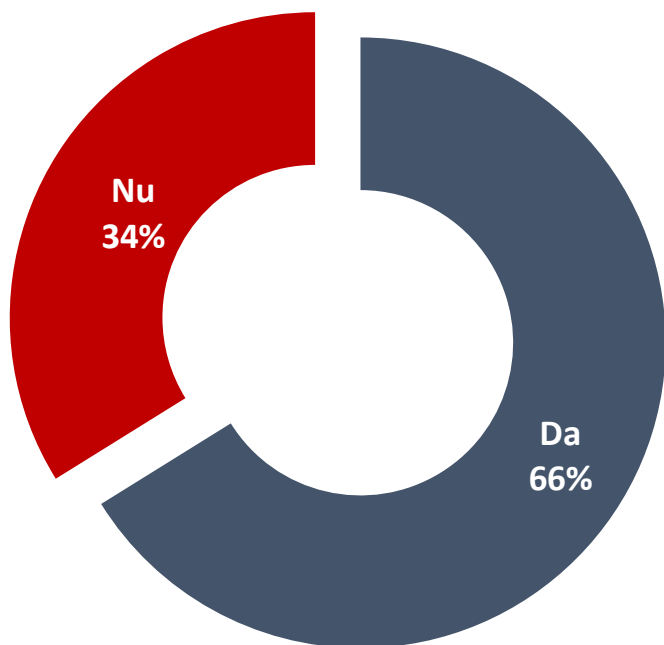
O parte dintre fete au menționat că, în momentul în care au rămas însărcinate, **aveau suficiente astfel de informații** (primite din diferite surse), dar fie și-au dorit sarcina, fie au neglijat să recurgă la contracepție: *”Da, știam ce înseamnă o sarcină, sora mea fiind și ea însărcinată. Nu m-am gândit niciodată la contracepție, deși știam ce înseamnă.”*

Au fost însă și fete care au susținut că, **dacă ar fi avut informațiile necesare ar fi amânat** sarcina sau chiar și debutul vieții sexuale: *”Cu mine nu a vorbit nimeni. Trebuia să mai fi așteptat. Mi-e foarte teamă de momentul nașterii.”*

”Dacă aș da timpul înapoi, dacă aș fi știut la vârsta aceea despre prezervative sau anticoncepționale, le-aș fi luat. M-ar fi ajutat.”

”Mi-ar fi trebuit multe, multe, multe informații. Noi nu știam aceste lucruri, despre pastile sau despre celelalte.”

Ai primit informații legate de educația sexuală până în prezent?

30% dintre persoanele care afirmă că au primit informații cu privire la educația sexuală menționează ca surse a informației rude, prieteni, colegi.

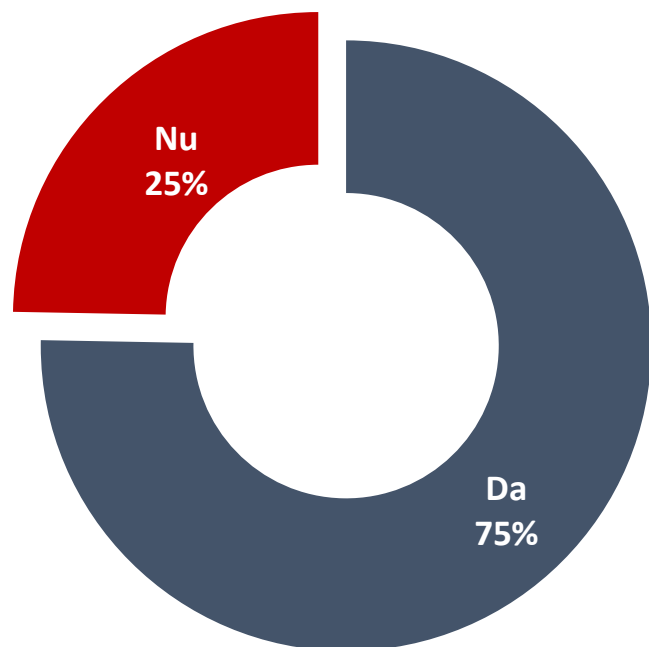
66% dintre respondenți afirmă că au primit informații legate de educație sexuală până în prezent. Totuși, un procent important dintre acestea (aproximativ 30%) spun că informațiile sunt primite de la rude, prieteni, colegi, fapt care poate ridica un semn de întrebare cu privire la calitatea acestor informații.

La școală - cele mai multe dintre participantele la consultări au menționat că **nu au primit astfel de informații la școală**, deși le-ar fi fost de folos. Aceste răspunsuri trebuie interpretate în **directă legătură cu părăsire timpurie** a sistemului de învățământ: *”Nu am apucat să aflu despre asta la școală, eu am mers doar până în clasa a III-a și nu am apucat”*. O singură participantă a menționat că a primit astfel de informații, în clasa a VII-a, la ora de biologie.

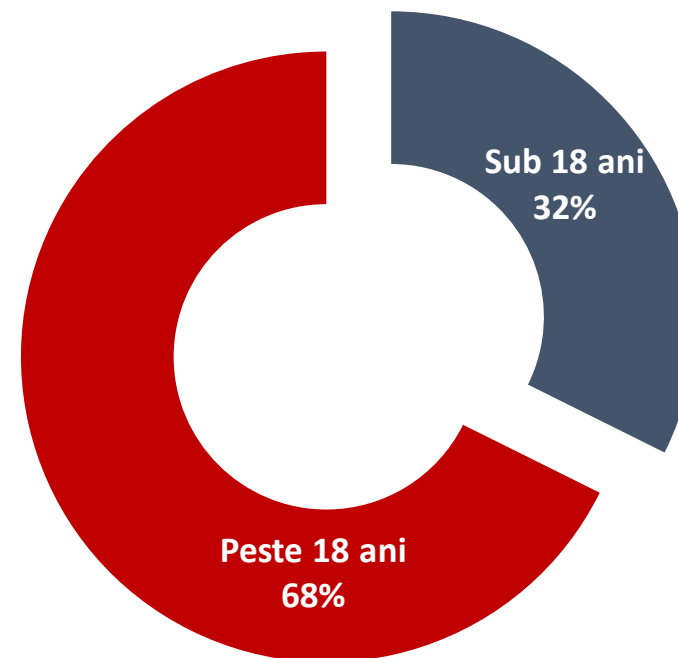
În familie – propriile mame (sau bunici) reprezintă de multe ori sursa de informații despre sănătatea sexuală, deși **abordarea folosită de acestea nu pare a fi întotdeauna cea mai potrivită**: *”Mama mi-a explicat ce și cum când aveam 15 ani. E bine ca părinții să ne vorbească despre asta, dar mama mai mult țipa decât să ne vorbească. Spunea că mă ține mai în frâu, să nu fac și eu cum a făcut ea, adică să fac copii de tânără. Dar istoria s-a repetat pentru că nu a știut cum să vorbească cu mine”*. O eventuală implicare a taților în educația sexuală a copiilor, mai ales a fetelor, a fost complet exclusă: *”În nici un caz, la noi în familie e rușine să discuți cu tata despre așa ceva”*. Întrebate fiind dacă, în viitor, au de gând să discute cu propriii copii despre aceste subiecte, cele mai multe tinere mame au fost de acord: *”Da, dar la 14 ani este prea târziu, dacă ar fi fata mea, aș începe să discut cu ea de pe la 10 ani”*

În comunitate – toate participantele la consultări au menționat că au primit astfel de informații de la **specialiștii Salvați Copiii**, iar foarte multe dintre ele au indicat și implicarea medicilor de familie în astfel de demersuri de informare și educație.

Ai surori, verișoare, prietene, colege care au născut la vârsta mai mică de 18 ani?

Ce vârstă avea mama ta atunci când te-a născut?

75% dintre mamele sau gravidele minore afirmă ca au rude sau cunoștințe care au născut la o vârstă sub 18 ani!

32% dintre acestea afirmă că mama lor era minoră când le-a născut.

Cele mai multe dintre mamele și gravidele consultate au menționat că au rude (surori, verișoare) sau prietene care au născut înainte de a împlini vârsta de 18 ani: *”Da, avem și surori și verișoare și prietene care au născut înainte de 18 ani”.*

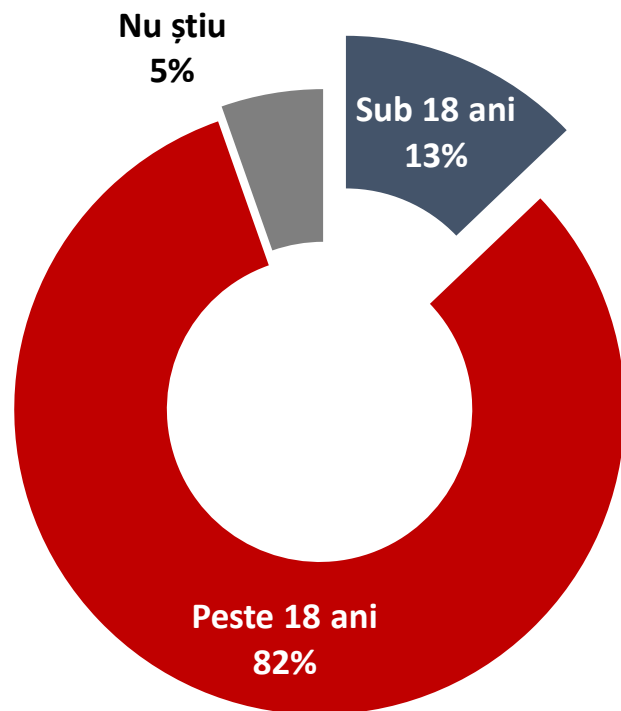
”Am două surori. Una a născut la 13 ani și cealaltă la 15”.

”Eu am patru surori mai mici. Nu au copii încă, dar niciuna nu mai merge la școală”.

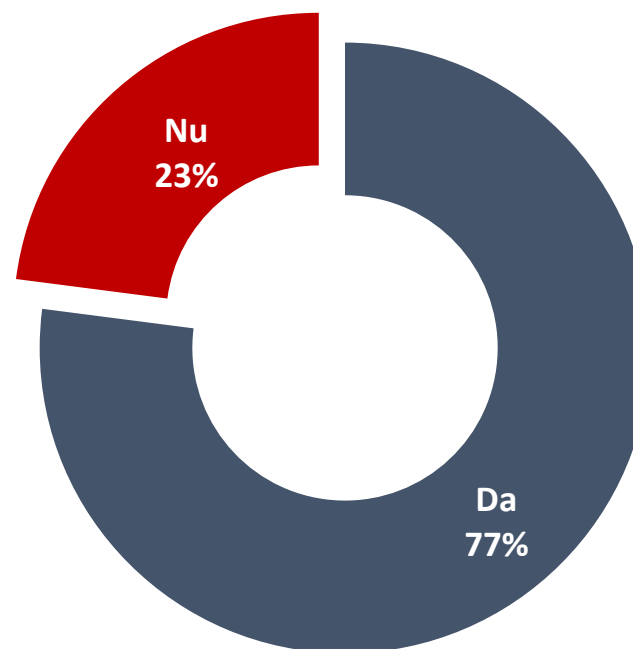
Dacă maternitatea timpurie pare a fi o tendință larg răspândită și acceptată în grupul de egali, nu același lucru se poate spune despre modelul matern. Întrebate fiind despre vârsta propriilor mame la nașterea lor și la prima naștere, cele mai multe participante la consultări au indicat vârste de peste 20 de ani sau au menționat că nu au astfel de informații, aspect care poate indica faptul că, în familie, nu se discută cu ușurință despre acest subiect.

”E important să vorbești cu mama ta, dar când vezi că mama ta nu te ascultă și, în loc să te ajute, mai degrabă te dărâmă la pământ... Despre ciclul menstrual, eu am vorbit cu bunica, acum cu mama nici nu mai vorbesc. Ea nu m-a ajutat deloc nici cu copiii, nu m-a învățat să schimb un scutec. Soacră-mea mi-a fost mai mamă decât mama”.

Ce vârstă avea tatăl primului copil atunci când ai născut?

Mai păstrezi legătura cu tatăl copilului / copiilor tăi?

Vârsta medie 21 de ani la nivel de întreg eșantion și 22 de ani dacă tatăl este major.

În 12% din cazuri tatăl este și el minor.

În rândul mamelor și gravidelor minore care au participat la consultări, au fost semnalate doar **trei cazuri în care tatăl copilului nu păstra nicio legătura cu mama**. În două dintre aceste situații, tații au refuzat și recunoașterea paternității.

În afara situațiilor de refuz, din consultări au reieșit și **dificultăți de ordin administrativ**, generate de minoratul părinților și cu serioase consecințe asupra drepturilor și bunăstării nou-născuților:

”Tatăl nu a recunoscut copilul. Când am fost să-i fac certificatul mi s-a spus că nu se poate să-l trecă pe certificat ca tată, că el nu avea 18 ani. Și n-am mai putut să mă duc să-l trec ca tată. Când face 18 ani, va recunoaște copilul, se anulează certificatul pe care-l are și-i face alt certificat.”

”Eu nu iau alocația pentru copil, că nu pot depune actele fără mama, iar mama muncește în străinătate”.

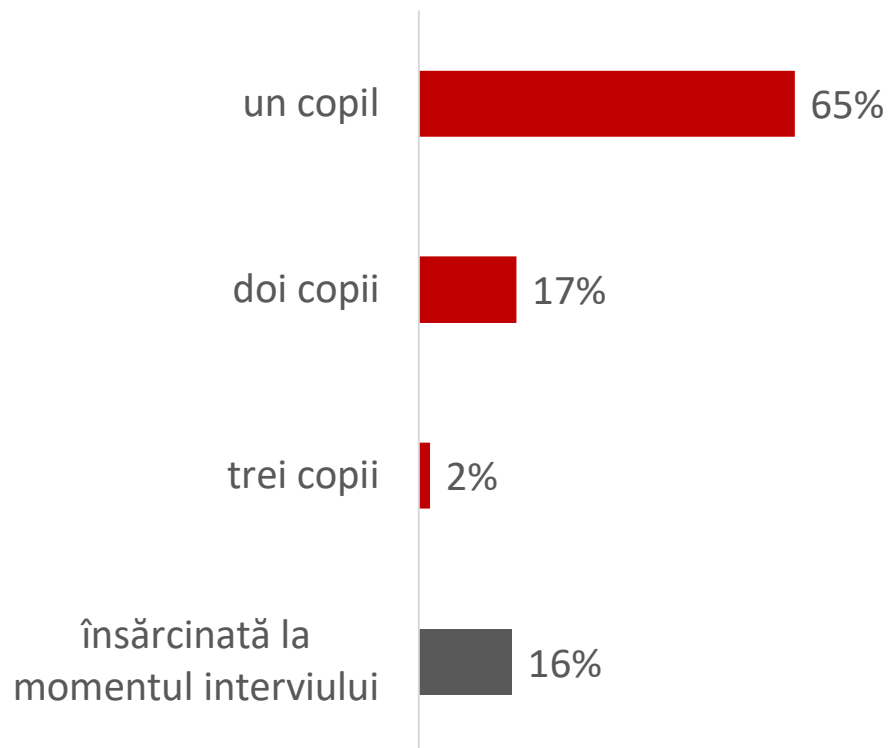
Deși cele mai multe tinere mame consultate locuiesc împreună cu tații copiilor (de multe ori la bunicii paterni), implicarea tatălui în creșterea celor mici se limitează frecvent la **sprijinul financiar**:

”Când plânge copilul noaptea, soțul se întoarce cu spatele și-mi spune <Trezește-te că plânge fata!>”

”De exemplu, soțul meu se trezește de dimineață, pleacă la lucru, vine seara acasă, stă în pat, se face că se joacă cu copiii, îi face imediat să plângă și mă strigă pe mine”

”Copiii așteaptă să vină tati acasă, pentru că știu că, atunci când vine, îmi dă mie bani și eu mă duc la magazin și le cumpăr diverse”

Câți copii ai?

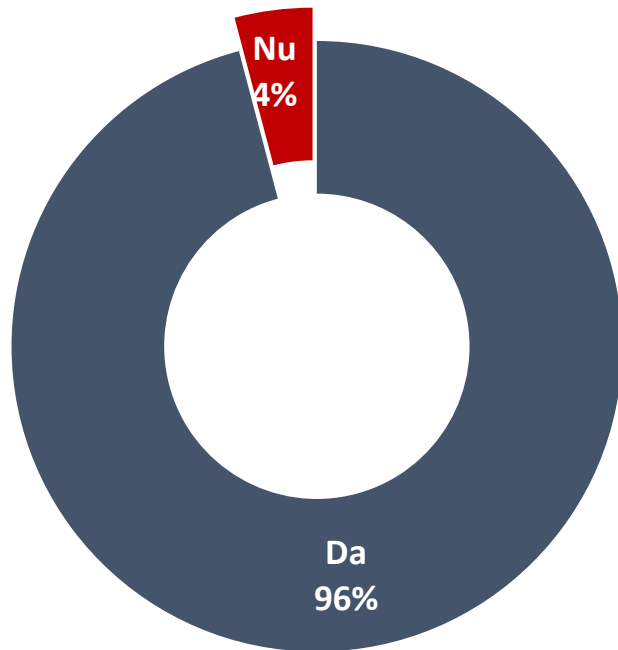
2 din 10 mame minore au mai mult de un copil!

Vârsta medie a tatălui este de 21 de ani la nivel de întreg eșantion, respectiv 22 de ani dacă tatăl este major.

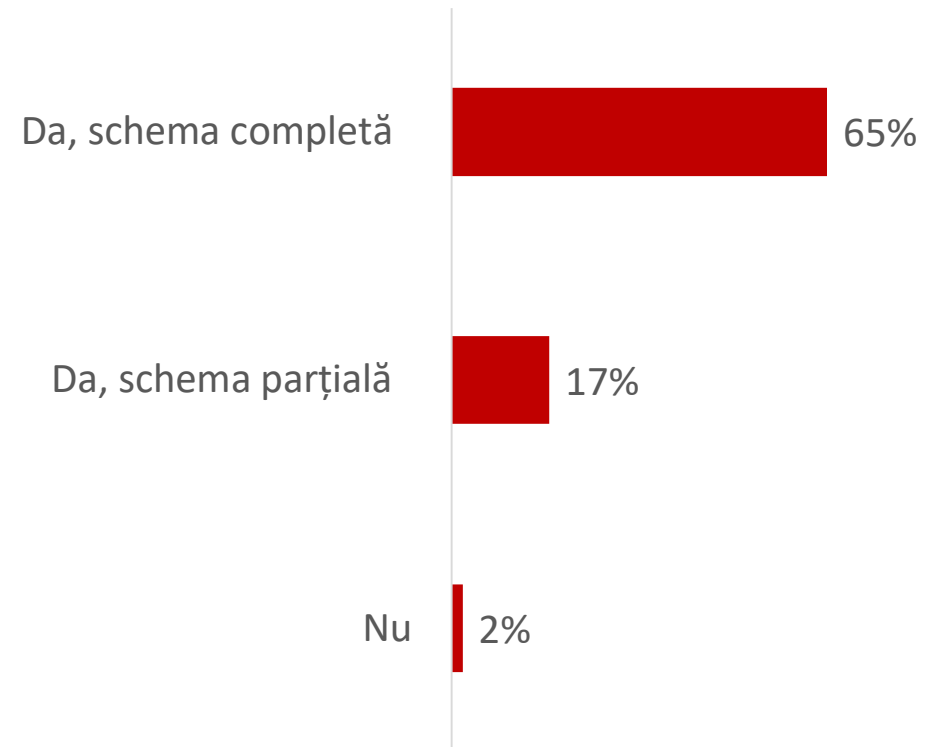
În 12% din cazuri tatăl este la rândul său minor.

"Mama mea născut 10 copii, eu sunt al cincilea. Dar eu îmi doresc cel mult patru copii: două fete și doi băieți. Copiii sunt o responsabilitate foarte mare și cred că mai mult de patru nu pot să cresc cum trebuie."

Copiii sunt înscriși la medicul de familie?

Copiii au fost vaccinați?

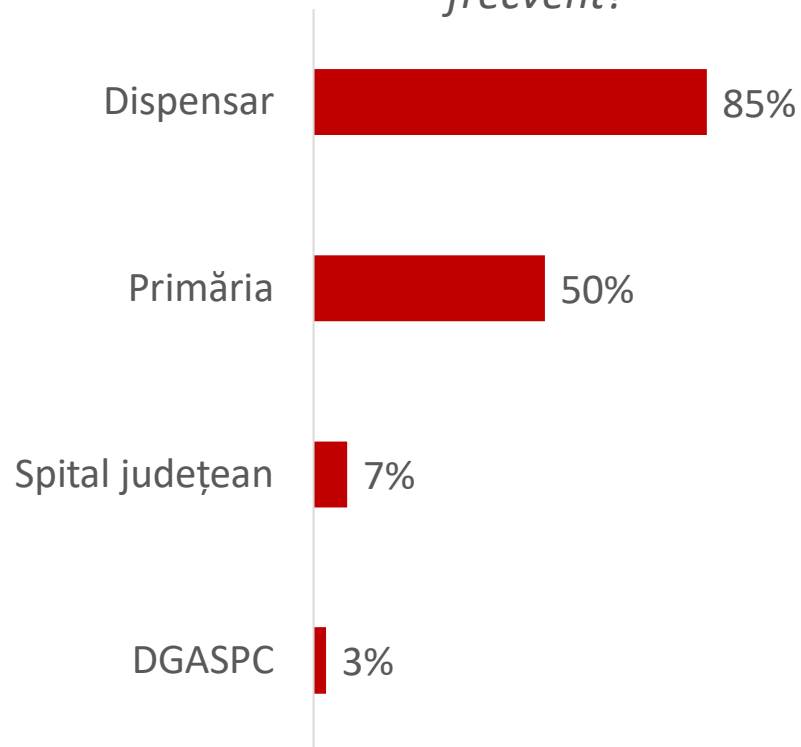

96% dintre copii sunt înscriși la mediul de familie iar 65% sunt vaccinați cu schema completă de vaccinare.

Cu două excepții, **toți copiii mamelor consultate erau înscriși la medicul de familie**. Una dintre excepții era motivată de **lipsa certificatului de naștere** (procedurile erau în curs de îndeplinire), iar în cel de al doilea caz, copilul **înscriș la medicul de familie în altă țară** și, din cauza contextului pandemic, părinții nu apucaseră să parcurgă procedurile de transfer. În schimb, este important de menționat că mamele celor doi copii aflați în această situație au ținut să precizeze că medicul de familie din localitate supraveghează și consultă copiii, chiar dacă aceștia nu figurează în lista lor de pacienți. În schimb, pentru probleme de sănătate mai complexe, soluția găsită este de a apela la serviciile de urgență.

În ceea ce privește situația vaccinării copiilor, cele mai multe mame consultate au precizat că schema de vaccinare a fost complet parcursă. **Doar două mame au indicat faptul că nu au vaccinat copiii** (fără a motiva), iar alte câteva au menționat că au fost nevoite să amâne o parte dintre imunizări, motivele invocate, pe lângă cele două situații ale copiilor neînscriși încă la medicul de familie, fiind episoadele de viroze sezoniere sau de boli ale copilăriei neacoperite de schema obligatorie de vaccinare (varicelă).

Cu ce instituție interacționezi în mod frecvent?

Majoritatea gravidelor și mamelor minore interacționează frecvent cu dispensarul local și primăria.

Venit mediu pe gospodărie este de 1160 lei, aproximativ 50% dintre respondenți având un venit sub 1000 lei și doar 12% peste 2000 lei.

1. Sărăcia
2. Lipsa educației formale/abandonul școlar
3. Exemplul din familie și comunitate (maternitatea timpurie în cazul propriilor mame, rude sau prietene)
4. Violența domestică și consumul de alcool
5. Lipsa supravegherii parentale (părinții plecați în străinătate)
6. Lipsa implicării autorităților
7. Lipsa educației sanitare/sexuale
8. Lipsa cunoașterii drepturilor
9. Lipsa actelor de identitate

„Acolo unde există și un model de viață de tipul: și mama mea m-a făcut la 13 ani și poate că mai am și frați care sunt dați în plasament, e și mai dificil. Dacă așa am crescut, acesta este modelul de viață, așa l-am învățat, așa l-am interiorizat.”

(medic)

„O altă particularitate este nivelul scăzut de educație din familie. Mă refer la mame, acum bunici, cu patru, cinci clase.”

(asistent social)

Alte observații ale specialiștilor:

- Accesul tinerelor mame la servicii medicale și în instituții a fost îngreunat din cauza pandemiei de coronavirus
- Majoritatea tinerelor își cresc copiii și sunt sprijinite de familii
- Majoritatea taților recunosc copiii
- Tineretele au încredere în specialiștii Salvați Copiii
- La nivelul comunităților vulnerabile din care provin numeroase mame minore, nu există alte instituții sau organizații care să ofere servicii integrate, asemeni celor oferite de Salvați Copiii România.

„Trebuie să vedem ce drepturi are și cum să o protejăm, să vorbim la școală, să nu o etichetăm, să nu o marginalizăm și să încercăm să o aducem la școală cât mai mult, să poată să finalizeze anul școlar, să îi arătăm beneficiile. Trebuie să lucrăm și cu clasa pentru ca minora să fie bine primită în mediul școlar.” (asistent social)

1. Introducerea educației pentru sănătatea reproducerii în școli
2. Implicarea autorităților în monitorizarea copiilor vulnerabili
3. Susținerea tinerelor pentru a continua studiile și a se integra pe piața muncii
4. Înființarea unor grupuri-suport/ echipe multidisciplinare, formate din asistenți medicali comunitari, asistenți sociali și psihologi
5. Pedepsirea celor care abuzează de tinere
6. Decontarea tuturor analizelor medicale
7. Monitorizare, consiliere, îndrumare pentru mamele minore

„Ar fi bine să facem un grup de suport în fiecare comunitate, care să fie coordonat de cineva din Salvați Copiii, dar să aibă un reprezentant din școală, un reprezentant din Primărie și doi-trei medici de familie. Existând cineva din școală, ar putea să ne raporteze aceste situații pentru că, de cele mai multe ori, ele mor din fașă. Abandonează din start școala, nu știe nimeni de ele și, probabil, ajung direct să nască. Eu cred că ar trebui să înființăm urgent aceste grupuri de suport. În care să ai chiar și un medic pediatru care să evalueze acești copii”

„Există un set minim de analize pe care poți să-l faci, în condițiile în care există bani de la Casa de asigurări, dar există și analize care nu sunt decontate”.

Muțumim!

Ciprian Grădinaru

Roxana Paraschiv

Laura Armeanu

Salvați Copiii